

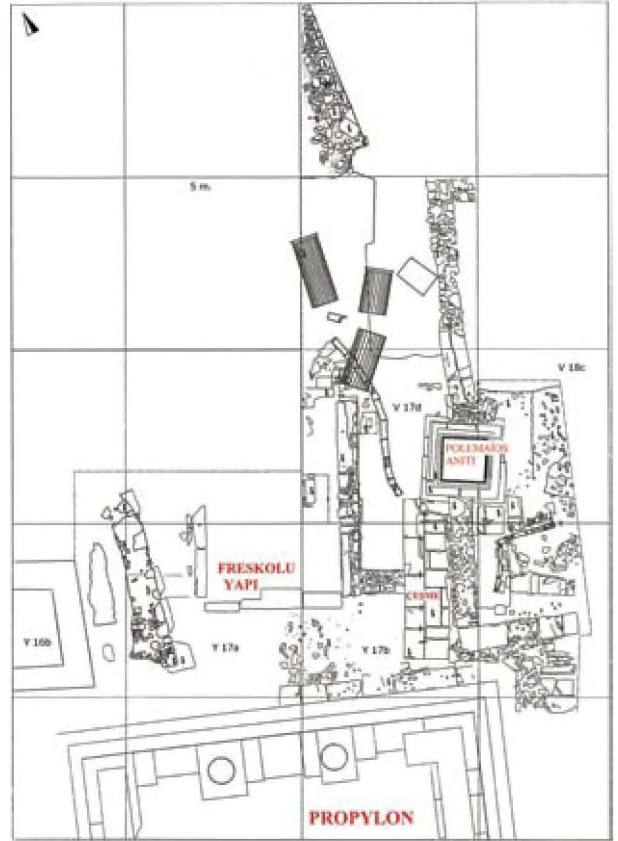
APOLLON KLARİOS KUTSAL ALANI PROPYLON SEKTÖRÜNDEN HELENİSTİK KALIP YAPIMI KÂSELER

Işık ŞAHİN*

İzmir'in Menderes İlçesi sınırları içinde kalan Apollon Klaros Kutsal Alanı propylonunda ilk kazılar 1913 yılında başlatılmıştır.¹ Bu çalışmada 2001 yılından itibaren Propylon sektörü kazılarında² bulunmuş -Helenistik Dönemi en iyi temsil eden seramiklerden "Megara Kâseleri" olarak da anılan kalıp yapımı kabartmalı-kâse parçaları değerlendirilmiştir. Propylon sektörü kazıları İ.Ö. 2. yüzyıl sonu-1. yüzyıl başına tarihlenen³ propylonun kuzeyinde gerçekleştirilmiştir. Kazılar, Klaros'da bir yazıtta söz edilen⁴ Propylon adlı yapının propylonun altındaki daha erken bir yapı olup olmadığını anlamaya çalışmak⁵ ve propylonun kuzeybatısındaki İ.Ö. 2. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen⁶ Kolophon'lu Polemaios Onur Anıtı yazıtında söz edilen Kharitler Sunağı'nı belirlemek amaçlarıyla başlatılmıştır.⁷

Yayınlanan kâseler propylon sektöründen, 7 farklı buluntu yerinden gelmektedir:

1. Propylon ile Polemaios Anıtı arası; 2. Propylon'un doğusu; 3. Künkli yapı; 4. Polemaios Anıtı çevresi; 5. Çeşme; 6. Freskolu yapı; 7. Polemaios Anıtı batısı (Resim: 1).



Resim 1: Propylon sektörü
(A. Ersoy, P. Erturan, 2004)

Propylon ile Polemaios Anıtı arasında 2001 yılında başlatılan kazılarda⁸ Y17b ve Y17d plan karelerinde yapılan kazılarda 3 adet ağız, 7 adet gövde, 1 adet dip ve gövde parçası olmak üzere 11 adet kâse parçası (8, 15, 19, 24, 32-37); propylonun doğusunda 2 adet kâse gövde parçası

(22, 38) propylonun kuzeydoğusunda önceki kazı sezonlarında ortaya çıkarılmış olan künk sistemi içeren yapıda 1 adet ağız ve gövde, 1 adet ağız ve 1 adet gövde parçası olmak üzere 3 adet kâse parçası (16, 41, 42), Polemaios Anıtı çevresindeki kazılarda 3 adet ağız (2 tanesi birleşiyor) ve 2 adet gövde parçası olmak üzere 4 adet kabartmalı kase parçası (3, 4, 28, 40) bulunmuştur.

Y17b, V18e ve V18c plan karelerinde ortaya çıkarılan 4.60 x 2.70 m. boyutlarındaki en alt sırası korunmuş mermer yapının kutsal alanın girişinde yer alan Kharitler kültüyle de ilişkili olabileceği düşünülen bir çeşme havuzu saptanmıştır.⁹ Polemaios Onur Anıtı'nın temelinin çeşmenin kuzeybatı köşesine oturduğu görülmektedir. Çeşmeden 1 adet ağız, 4 adet gövde, 1 adet dip ve gövde olmak üzere 6 kâse parçası (10, 13, 14, 23, 25, 26) bulunmuştur. Propylon'un hemen kuzeyinde, Y 17a, Y 17b ve V 17d plan karelerinde propylon öncesine ait -tripylon olduğu düşünülebilecek- simetrik planlı, duvarlarında freskolar olan bir yapı ortaya çıkarılmıştır.¹⁰ Yapıda 4 adet ağız, 2 adet ağız ve gövde, 5 adet gövde, 1 adet dip ve gövde, 1 adet dip parçası olmak üzere 13 parça seramik (1, 2, 9, 11, 12, 17, 18, 21, 27, 29-31, 39) bulunmuştur. Polemaios Anıtı'nın batısında 2002 yılında 1 tambur¹¹ ve 2003 yılında aynı alanda 2 tambur ve 1 İon sütun başlığı bulunmuştur.¹² Bunlardan 2 tambur ve sütun başlığı Polemaios Anıtı'na ait mimari parçalardır. Bu alanda 2 adet ağız ve 1 adet kırık ağız olmak üzere 3 parça (5, 7, 20) bulunmuştur.

Form

Tipolojik olarak 2 grupta değerlendirilen Megara kâselerinde, birinci grup

H.A. Thompson'un Atina Agorası yayınında söz ettiği, genel olarak daha az sayıda bilinen ve dışa dönük ağız kenarlı "Attika Tipi" kâselerdir¹³. İkinci grup F. Courby'nin "Delos Tipi" olarak adlandırdığı daha geçe tarihlenen, sayıları daha çok, hafif dönük içe veya dik ağız kenarlı kâselerdir.¹⁴ Bu çalışmada 42 parçanın 16 tanesi ağız profillerine göre değerlendirilmeye olanak sağlamaktadır. Ağız çapları 12 ile 16 cm. arasında değişen 3 parça (1, 18, 20) Attika Tipi, ağız çapları 11 ile 16 cm. arasında değişen 13 parça (2-6, 11, 12, 14-16, 19, 21, 41) ise Delos Tipi olarak sınıflandırılmıştır. Dipler düzleştirilmiş oturma düzlemine sahip, madalyon kaideli (27-29, 37) veya yarıküresel ve madalyonludur (26).

F. Courby, 1922 yılında yayınladığı monografisinde kabartma seramiklerin İ.Ö. 4. yüzyılın sonunda icat edildiğini söyler.¹⁵ H.A. Thompson, 1934 yılında Atina'daki Helenistik depozitlere göre en erkenlerinin Mısır etkisi ile ortaya çıkan bitkisel bezemeli kaseler olduğu A-E gruplarını İ.Ö. erken 3. yüzyıl ile geç 2. yüzyıl arasında başlatır.¹⁶ R. Edwards 1956 yılında Pnyx kâselerini İ.Ö. 3. yüzyıl ortasına tarihlemiştir.¹⁷ V. Grace'in Koroni kazılarında bulunmuş Rhodos ticari amphora mühürleri kronolojisine göre¹⁸ S.I. Rotroof kalıp yapımı kâselerin Atina'daki üretimlerini İ.Ö. 240-220 yılları arasında başlatır.¹⁹ Rotroof, 2006 yılında Atina kalıp yapımı kâseleri yeniden değerlendirirken, G. Finkielsztejn'in Rhodos amphoraları kronolojisi²⁰ ışığında, İ.Ö. 224/3 tarihinin hâlâ uygulanabilir bir hipotez olduğunu belirtmiştir.²¹

Batı Anadolu'da Metropolis'te kalıp yapımı kâseler İ.Ö. 280-258 yıllarına tarihlenen Ephesos sikkeleri ile bulunmuş²² ve çam kozalığı, küçük yaprak,

bitkisel, figürlü ve konsantrik yarım daire dekorlu kâselerin üretiminin İÖ. 3. yüzyılın 2. yarısından önce başlamış olduğu görülmüştür. B. Gürlü, kalıp yapımı kâselerin üretimlerinin Batı Anadolu'da diğer merkezlerde de Metropolis'tekine yakın bir tarihte başlamış olacağını düşünmektedir.²³

Kil ve Firnis

En yaygın kil rengi (Tablo: 3, 4)²⁴ kırmızımsı sarı (5 YR 7/6; 5 YR 7/8, 7.5 YR 7/6) ve onu izleyen kırmızı (2.5 YR 5/6), açık kırmızımsı gri (2.5 YR 7/1), çok soluk kahverengi (10 YR 7/4) ve gridir (2.5 Y 7/1, 5 Y 6/1, N7). Kâselerde en çok kullanılan firnis (Tablo: 5) tam siyah firnis olup kahverengi, kahverengi - siyah, kiremit rengi ve gri firnisler kullanılmıştır.

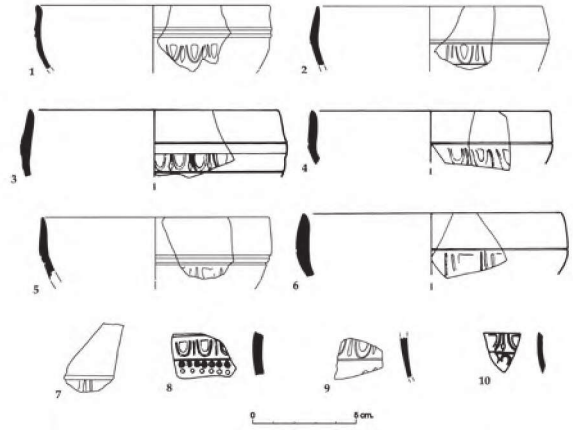
Bezeme

Kenar Bezemeleri

İncelenen 42 parçadan 22 tanesi kenar bezemesi içermekte olup 11 parça ile İon kymationu en yoğun görülen bezemedir (Tablo: 1). Parçalarda görülen diğer kenar bezemeleri 7 farklı grup oluşturmaktadır:

- a. İon kymationu (1-10)
- b. Meander (11-13)
- c. Rozet Dizisi (14-17)
- d. Yaprak Dizisi (18)
- e. Uçları Kıvrık Üçgenler Dizisi (19-20)
- f. İnci Dizisi (21)
- g. Ters Ünlem Dizisi (22)

a. İon kymationu (Resim: 2)



Resim: 2

1. KL.04.Y17a.3.141

Ağız ve gövde parçası. Ağız çapı 12 cm. Korunan yükseklik 3 cm. İçte ve dışta kahverengi-siyah firnis. Kil 2.5 YR 5/6.

Kenar motifi: İon kymationu (Courby 1922, 379, Fig. 76.2; Dereboylu 2001, 40.17, Taf. 20, 176) veya İon kymationu ve kargı dizisi (Thompson 1934, Fig. 94, E75).

2. KL.04.Y16b.1.14

Ağız parçası. Ağız çapı 11 cm. Korunan yükseklik 3 cm. İçte ve dışta kahverengi firnis. Kil 5YR 7/6.

Kenar motifi: İon kymationu (Courby 1922, 379, Fig. 76.2).

3. KL.01.6A-1.2.14

Ağız parçası. Ağız çapı 12 cm. Korunan yükseklik 3.3 cm. Aşınmış siyah firnis. Kil 5 YR 7/6.

Kenar motifi: İon kymationu (Courby 1922, 379, Fig. 76.2; Mitsopoulos-Leon 1991, Taf. 87, D 58).

4. KL.01.6A-1.2.18/19

Ağız parçası. Ağız çapı 11.5 cm. Korunan yükseklik 3 cm. Aşınmış koyu gri mat firnis. Kil 5Y 6/1.

Kenar motifi: Eğimli İon kymationu (Thompson 1934, Fig. 74, D47; Courby 1922, 379, Fig. 76.2; Dereboylu 2001, 40. 14, Taf. 20, 173).

5. KL.03.V17b.13.20

Ağız parçası. Ağız çapı 11 cm. Korunan yükseklik 3 cm. Aşınmış siyah mat firnis. Kil 2.5 Y 7/1.

Kenar motifi: İon kymationu (Courby 1922, 379, Fig. 76.2).

6. KL.01.6A.1.15

Ağız parçası. Ağız çapı 12.5 cm. Korunan yükseklik 3 cm. Aşınmış siyah firnis. Kil 10YR 7/4.

Kenar motifi: İon kymationu (Courby 1922, 379, Fig. 76.2).

7. KL.03.V17b.12.61

Kırık ağız parçası. Aşınmış gri mat firnis. Kil 10YR 6/1

Kenar motifi: İon kymationu (Courby 1922, 379, Fig. 76.2).

8. KL.01.6A.3.1

Gövde parçası. Aşınmış kahverengi-siyah firnis. Kil 2.5 YR 7/6

Kenar motifi: İon kymationu (Courby1922, 379, Fig. 76.2) ve altında 2 sıra küçük daireler sırası.

9. KL.04.Y17a.2.117

Gövde parçası. İçte kahve dışta kahverengi-siyah firnis. Kil 5 YR 7/6.

Kenar motifi: İon kymationu (Courby1922, 379, Fig. 76.2; Dereboylu 2001, 40. 11, 12, Taf. 20, 170, 171).

10. KL.01.6A-1.1.14

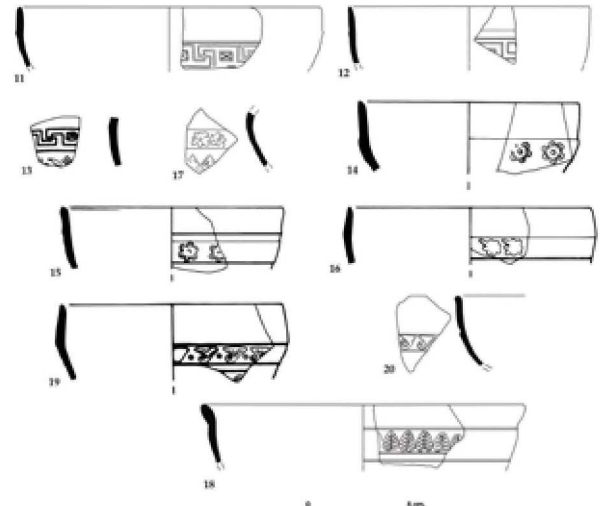
Gövde parçası. Aşınmış siyah firnis. Kil 5 YR 7/8.

Kenar motifi: İon kymationu (Courby 1922, 379, Fig. 76.2) ve altında küçük daireler sırası.

b. Meander (Resim: 3)

11. KL.02.V17d.8.218 (Resim: 4)

Ağız parçası. Ağız çapı 15 cm. Korunan yükseklik 3 cm. Aşınmış mat kahve firnis. Kil 10YR 7/4.



Resim: 3



Resim 4: (Kat. No. 11)

Kenar motifi: Meander (Courby 1922, 379, Fig. 76.4; Laumonier 1977, Taf. 94, 9581; Schwabacher 1941, Taf. 10. B 32; Labraunda II, i, Pl. 9; Delos XXXI, Pl. 15, no. 8068; Agora XXII, Pl. 67, no.391.

12. KL.04.Y17a.3.142

Ağız ve gövde parçası. Ağız çapı ca. 12 cm. Korunan yükseklik 2.8 cm. İçte kahve dışta kahverengi-siyah firnis. Kil 5 YR 7/8.

Kenar motifi: Meander (Courby 1922, 379, Fig. 76.4).

13. KL.01.6A-1.1.12

Gövde parçası. Kiremit rengi firnis. Kil 5 YR 7/8.

Kenar motifi: Meander (Courby 1922, 379, Fig. 76.4; Laumonier 1977, Taf. 94, 9581; Schwabacher 1941, Taf. 10. B 32).

c. Rozet Dizisi (Resim: 3)

14. KL.01.6A.1.45/46

Ağız parçası. Ağız çapı 11 cm. Korunan yükseklik 3.5 cm. Siyah firnis. Kil 5 YR 7/6.

Kenar motifi: Rozet dizisi (Courby 1922, 340, Fig. 68. 12; 379, Fig. 76. 3; Dereboylu 2001, 35. 26, Taf. 17, 117).

15. KL.01.6A.2.14

Ağız parçası. Ağız çapı. 11 cm. Korunan yükseklik 3 cm. Aşınmış siyah firnis, Kil 7.5 YR 7/6.

Kenar motifi: Rozet dizisi (Courby 1922, 340, Fig. 68. 12; 379, Fig. 76. 3; Dereboylu 2001, 35. 26, Taf. 17, 117).

16. KL.01.6A-1.2.14

Ağız parçası. Ağız çapı 12 cm. Korunan yükseklik 2.8 cm. Kahverengi aşınmış firnis. Kil 5 YR 7/8.

Kenar motifi: Rozet dizisi (Courby 1922, Pl. 76.3).

17. KL.02.V17d.8.225

Gövde parçası. Aşınmış gri mat firnis. Kil 2.5 YR 7/1.

Kenar motifi: Rozet dizisi (Courby 1922, 340, Fig. 68. 12; 379, Fig. 76. 3)

Gövdede üst üste bindirilmiş uçları sivri yapraklar (Courby 1922, Fig. 80.8; Edwards 1975, Pl. 65, 791; Laumonier 1977, Taf. 42, 92. 9421.

d. Yaprak Dizisi (Resim: 3)

18. KL.02.V17d.8.219 (Resim: 5)

Ağız parçası. Ağız çapı 16 cm. Korunan yükseklik 3 cm. Siyah mat firnis. Kil 10 YR 7/4

Kenar motifi: Damarlı yaprak dizisi (Thompson 1934, Fig. 42, C24).



Resim 5: (Kat. No. 18)

e. Uçları Kıvrık Üçgenler Dizisi (Resim: 3)

19. KL.01.6A.1.37

Ağız parçası. Ağız çapı 11 cm. Korunan yükseklik 3.8 cm. Siyah aşınmış mat firnis, Kil N7.

Kenar motifi: Alt uçları sola doğru kıvrık üçgenler dizisi (Courby 1922, Fig. 76.8).

20. KL.03.V17b.11.61

Ağız parçası. Ağız çapı (?). Korunan yükseklik 3.5 cm. İçte ve dışta kiremit rengi aşınmış firnis. Kil 5 YR 7/8.

Kenar motifi: Uçları kıvrık üçgenler dizisi (Courby 1922, 379, Fig. 76.8).

f. İnci Dizisi (Resim: 6)

21. KL.04.Y17a.3.143

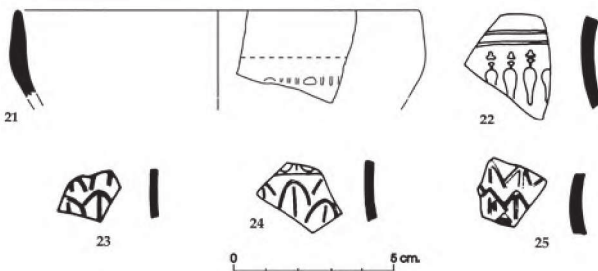
Ağız parçası. Ağız çapı 12.5 cm. Korunan yükseklik 2.8 cm. İçte ve dışta siyah firnis. Kil 2.5 YR 5/6.

Kenar motifi: İnci dizisi (Courby 1922, 379, Fig. 76, 5; Agora XXII, Taf. 88, 377a-b. 395).

g. Ters Ünlem Dizisi (Resim: 6)

22. KL.01.6A.1.10

Gövde parçası. Aşınmış kahverengi-siyah firnis. Kil 5 YR 7/8.



Resim : 6

İki paralel bant altında ters ünlem dizisi (Courby 1922, 379, Fig. 76. 11).

Gövde Bezemeleri

S.I. Rotroff'un yaptığı bezeme tipolojisi²⁵ göz önüne alınarak yapılan grupta bitkisel bezemeye sahip 16 parça, figürlü bezemeye sahip 2 parça ve çizgisel bezemeye sahip 2 parça bulunmaktadır (Tablo: 2).

Bitkisel bezemeli kâseler kalıp yapımlı kâselerin erken grubu olarak bilinir.²⁶ Batı Anadolu'da en erken Kyme'de MÖ. 200 yılına²⁷, Labraunda'da İÖ. 2. yüzyılın 2. yarısına²⁸ tarihlenir. Bezemelerde bitkisel, figürlü ve çizgisel bezeme görülmektedir:

1. Bitkisel Bezeme (23-38)
 - 1.a. Yapraklar (17, 23-25)
 - 1.b. Acanthus-Lotus (26-29)
 - 1.c. Karışık Bitkisel (30-38)
2. Figürlü Dekor (39-40)
3. Çizgisel Bezeme (41-42)

1. Bitkisel Bezeme

1.a. Yapraklar (Resim: 6)

23. KL.01.6A.1.12

Gövde parçası. Aşınmış kiremit rengi firnis. Kil 7.5 YR 7/4.

Gövdenin tümünde üst üste bindirilmiş, uçları yuvarlak küçük yapraklar (Courby 1922, 387, Fig. 80.8; Labraunda II, i, Taf. 10, 132; Laumonier 1977, Taf. 42, 225).

24. KL.01.6A.2.30

Gövde parçası, Aşınmış kahverengi firnis. Kil 5 YR 7/8.

Gövdenin tümünde üst üste bindirilmiş, uçları yuvarlak yapraklar (Courby 1922, Fig. 80.8; Taf. 10, 1; Labraunda II, i, 32; Laumonier 1977, Taf. 42, 225; Delos XXVII Pl. 41 D22).

25. KL.01.6A.1.47

Gövde parçası. Kiremit rengi firnis. Kil 5 YR 7/6.

Gövdenin tümünde üst üste bindirilmiş, uçları sivri küçük yapraklar (Courby 1922, Fig. 80.8; Laumonier 1977, Taf. 42, 5607; 67, 5276).

1.b. Akanthus-Lotus (Resim: 7)

26. KL.01.6A.1.41

Dip ve gövde parçası. Dip çapı ca. 2.5 cm. Korunan yükseklik 2.8 cm. Kahverengi firnis. Kil 5YR 7/6.

Dipte çok yapraklı rozet, rozetten gövdeye uzanan lotus yaprakları (Courby 1922, Fig. 81.1) aralarında bitki motifleri.

27. KL.04.Y17a.2

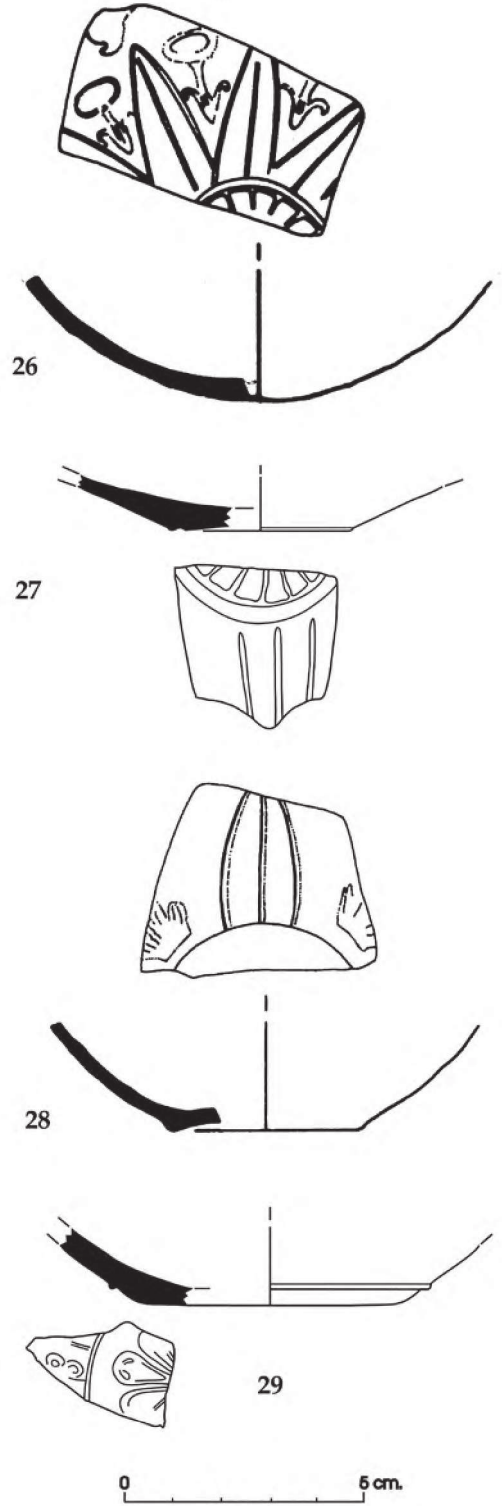
Dip ve gövde parçası. Dip çapı 4 cm. Korunan yükseklik 1.2 cm. İçte ve dışta kiremit rengi firnis. Kil 2.5 YR 5/6.

Dipte uçları köşeli rozet (Thompson 1934, Fig. 93 b, E 74), rozetten gövdeye doğru uzun lotus yaprakları (Courby 1922, Fig. 81, 1).

28. KL.01.6A-1.2.17

Dip parçası. Dip çapı ca. 4 cm. Korunan yükseklik 2.3 cm. Aşınmış koyu gri mat firnis. Kil 2.5 YR 7/1.

Rozetten gövdeye doğru uzanan lotus yaprakları ve aralarında bitkiler.



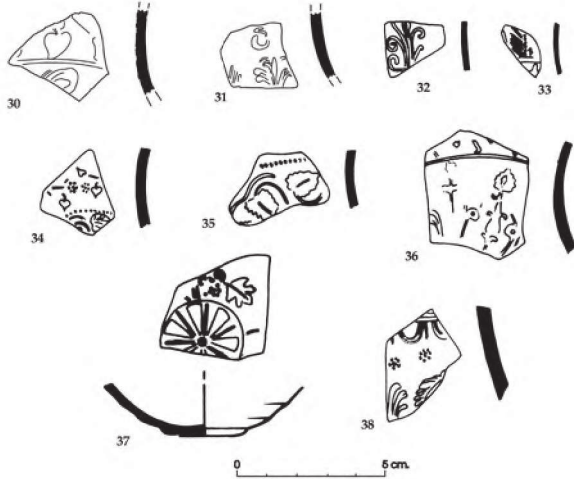
Resim: 7

29. KL.04.Y17a.2.116

Dip parçası. Dip çapı ca. 3.5 cm. Korunan yükseklik 1.6 cm. İçte ve dışta siyah firnis. Kil 5YR 7/6.

Gövede akanthus-lotus. Dipte 8 (?) yapraklı rozet (Thompson 1934, Fig. 95b, E78; Laumonier 1977, Taf. 1, 1260; Dereboylu 2001, 34. 12 Taf. 16, 103).

1.c. Karışık Bitkisel (Resim: 8)



Resim: 8

30. KL.02.V17d.8.224

Gövde parçası. İçte ve dışta siyah mat aşınmış firnis. Kil 5YR 7/6.

Sarmaşık yaprağı ve bitkisel motif.

31. KL.04.Y17a.3.110

Gövde parçası. Kahverengi firnis. Kil 2.5 YR 5/6.

Bitkisel bezeme.

32. KL.01.6A.3.6

Gövde parçası. Aşınmış siyah firnis. Kil 5 YR 7/6

Bitkisel bezeme (Courby 192, Fig. 81. 5; Tarsus I, Pl. 130-161).

33. KL.01.6A.3.8

Gövde parçası. Aşınmış siyah firnis. Kil 5 YR 7/8

Bitkisel bezeme (Courby 192, Fig. 81. 5).

34. KL.01.6A.4.61

Gövde parçası. Siyah firnis. Kil 10 YR 6/3.

Bitkisel bezeme (Courby 1922, Fig. 88.27).

35. KL.01.6A.4.63

Gövde parçası. Siyah aşınmış firnis. Kil 7.5 YR 7/6.

Bitkisel motif (Courby 1922, Fig. 91.15).

36. KL.01.6A.4.62

Gövde parçası. Kahverengi-siyah firnis. Kil 7.5 YR 7/4.

Kenar bezemesi (?) ve bitkisel bezeme.

37. KL.01.6A.1.38

Dip ve gövde parçası. Dip çapı 2.8 cm. Korunan yükseklik 1.8 cm. Çok az korunmuş kiremit rengi firnis. Kil 7.5 YR 7/6.

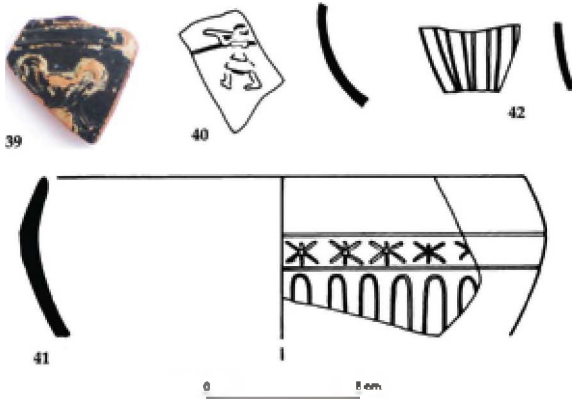
Dipte 8 yapraklı rozet (Thompson 1934, Fig. 95b, E78) gövdede asma motifi (Courby 1922, Fig. 88. 28).

38. KL.01.6A.2.8 (Resim: 9)

Gövde parçası. Kiremit rengi firnis. Kil 5YR 8/4.



Resim 9: (Kat. No. 38)



Resim 10

Kenar motifi: Yumurta dizisi (Courby 1922, Fig. 76.2). Gövdede bitkisel bezeme.

2. Figürlü Dekor (Resim: 10)

39. KL.02.Y17b.3.8

Gövde parçası. İçte ve dışta siyah firnis. Kil 5YR 7/8.

Kantharos.

40. KL.01.6A-1.2.16

Gövde parçası. Aşınmış koyu gri mat firnis. Kil 2.5 YR 7/1.

Savaşçı (Courby 1922, Fig. 78.29; Thompson 1934, Fig. 38 C20).

3. Çizgisel Bezeme (Resim: 10)

41. KL.01.6A-1.1.44

Ağız ve gövde parçası. Ağız çapı 16 cm. Korunan yükseklik 5.4 cm. Ağız çevresinde tamamen aşınmış koyu kahverengi-siyah mat firnis. Kil 5 YR 7/6.

Kenar motifi: Yıldız dizisi (Dereboy lu 2001, 37. 4, Taf. 18, 136, 140; 42. 4-6, Taf. 22, 193-95).

Gövdenin tümünde çizgisel bezeme (Courby 1922, Fig. 80.3; Thompson 1934, Fig. 70, D39; Fig. 73b, D44; Fig. 74 D48).

42. KL.01.6A-1.2.17

Gövde parçası. Gri firnis. Kil 2.5 YR 7/1.

Gövdenin tümünde çizgisel bezeme (Courby 1922, Fig. 80.3; Thompson 1934, Fig. 70, D39, D40).

Tablo 1.

Bant Bezeme/Buluntu Yeri Dağılımı

a. İon Kymationu

| | <u>Kat.no.</u> |
|--------------------------------|----------------|
| Freskolü Yapı | 1, 2, 9 |
| Polemaios Anıtı çevresi | 3, 4 |
| Polemaios Anıtı batısı | 5, 7 |
| Propylon-Polemaios Anıtı arası | 6, 8 |
| Çeşme | 10 |

| | |
|-----------------------------------------|--------|
| b. Meander | |
| Freskolu Yapı | 11, 12 |
| Çeşme | 13 |
| c. Rozet Dizisi | |
| Çeşme | 14 |
| Propylon-Polemaios Anıtı arası | 15 |
| Künlü Yapı | 16 |
| Freskolu Yapı | 17 |
| d. Yaprak Dizisi | |
| Freskolu Yapı | 18 |
| e. Uçları Kıvrık Üçgenler Dizisi | |
| Propylon-Polemaios Anıtı arası | 19 |
| Polemaios Anıtı Batısı | 20 |
| f. İnci Dizisi | |
| Freskolu Yapı | 21 |
| g. Ters Ünlem Dizisi | |
| Propylon doğusu | 22 |

Tablo 2.

Gövde Bezeme/Buluntu Yeri Dağılımı

1. Bitkisel Bezeme

| | |
|------------------------------|----------------|
| | <u>Kat.no.</u> |
| 1.a. Yapraklar | |
| Freskolu Yapı | 17 |
| Çeşme | 23-25 |
| 1.b. Akanthus-Lotus | |
| Çeşme | 26 |
| Freskolu Yapı | 27, 29 |
| Polemaios Anıtı çevresi | 28 |
| 1.c. Karışık Bitkisel | |
| Freskolu Yapı | 30, 31 |
| Propylon-Polemaios A. arası | 32-37 |
| Propylon doğusu | 38 |

2. Figürlü Dekor

| | |
|-------------------------|----|
| Freskolu Yapı | 39 |
| Polemaios Anıtı çevresi | 40 |

3. Çizgisel Bezeme

| | |
|------------|--------|
| Künlü Yapı | 41, 42 |
|------------|--------|

Tablo 3.

Genel Kil Renkleri

| | | |
|------------|----------------------|--------|
| 5 YR 7/6 | kırmızımsı sarı1 | 0 adet |
| 5 YR 7/8 | kırmızımsı sarı | 9 adet |
| 2.5 YR 5/6 | kırmızı | 4 adet |
| 7.5 YR 7/6 | kırmızımsı sarı | 3 adet |
| 10 YR 7/4 | çok soluk kahverengi | 3 adet |
| 2.5 YR 7/1 | açık kırmızımsı gri | 2 adet |
| 5 YR 8/4 | pembe | 2 adet |
| 7.5 YR 7/4 | pembe | 2 adet |
| 2.5 YR 7/6 | açık kırmızı | 1 adet |
| 10 YR 6/3 | soluk kahverengi | 1 adet |
| 10 YR 6/1 | gri | 1 adet |
| 2.5 Y 7/1 | gri | 2 adet |
| 5 Y 6/1 | gri | 1 adet |
| N7 | açık gri | 1 adet |

Tablo 4.

Buluntu Yerlerine Göre Kil Renkleri

Çeşme

| | | |
|------------|-----------------|--------|
| 5 YR 7/6 | kırmızımsı sarı | 3 adet |
| 5 YR 7/8 | kırmızımsı sarı | 2 adet |
| 7.5 YR 7/4 | pembe | 1 adet |

Freskolu Yapı

| | | |
|------------|----------------------|--------|
| 2.5 YR 5/6 | kırmızı | 4 adet |
| 5 YR 7/6 | kırmızımsı sarı | 4 adet |
| 5 YR 7/8 | kırmızımsı sarı | 2 adet |
| 10 YR 7/4 | çok soluk kahverengi | 2 adet |
| 2.5 YR 7/1 | açık kırmızımsı gri | 1 adet |

| | | |
|-------------------------------------------|--|--------|
| Polemaios Anıtı Çevresi | | |
| 2.5 Y 7/1 gri | | 2 adet |
| 5 YR 7/6 kırmızımsı sarı | | 1 adet |
| 5 Y 6/1 gri | | 1 adet |
| Polemaios Anıtı Batısı | | |
| 2.5 Y 7/1 gri | | 1 adet |
| 5 YR 7/8 kırmızımsı sarı | | 1 adet |
| 10 YR 6/1 gri | | 1 adet |
| Propylon ile Polemaios Anıtı Arası | | |
| 7.5 YR 7/6 kırmızımsı sarı | | 3 adet |
| 5 YR 7/8 kırmızımsı sarı | | 2 adet |
| 2.5 YR 7/6 açık kırmızı | | 1 adet |
| 5 YR 7/6 kırmızımsı sarı | | 1 adet |
| 7.5 YR 7/4 pembe | | 1 adet |
| 10 YR 6/3 soluk kahverengi | | 1 adet |
| 10 YR 7/4 çok soluk kahverengi | | 1 adet |
| N 7 açık gri | | 1 adet |
| Künk Sistemi İçeren Yapı | | |
| 2.5 YR 7/1 açık kırmızımsı gri | | 1 adet |
| 5 YR 7/6 kırmızımsı sarı | | 1 adet |
| 5 YR 7/8 kırmızımsı sarı | | 1 adet |
| Propylon Doğusu | | |
| 5 YR 8/4 pembe | | 2 adet |

Tablo 5.

Firnis Renkleri ve Buluntu Yerlerine Göre Dağılımı

16 adet tam siyah firnis,
 8 adet kahverengi-siyah firnis,
 7 adet kiremit rengi firnis,
 6 adet gri mat firnis
 5 adet kahverengi firnis,

Çeşme

3 adet kiremit rengi firnis,
 2 adet siyah firnis,
 1 adet kahverengi firnis.

Freskolu Yapı

4 adet siyah firnis,
 2 adet kahverengi firnis,
 2 adet kahverengi-siyah firnis,
 2 adet kiremit rengi firnis,
 1 adet gri firnis.

Polemaios Anıtı Çevresi

3 adet koyu gri mat firnis
 1 adet siyah firnis,

Polemaios Anıtı Batısı

1 adet kiremit rengi firnis,
 1 adet siyah firnis,
 1 adet gri firnis

Propylon ile Polemaios Anıtı Arası

7 adet siyah firnis,
 2 adet kahverengi-siyah firnis,
 1 adet kahverengi firnis,
 1 adet kiremit rengi firnis

Künk Sistemi İçeren Yapı

1 adet kahverengi-siyah firnis,
 1 adet kahverengi firnis,
 1 adet gri firnis.

Propylon Doğusu

1 adet kiremit rengi firnis,
 1 adet kahverengi-siyah firnis.

SUMMARY

First excavations were started in 1913 on the Propylon of the Apollon Klarios Sanctuary by Th. Macridy and Ch. Picard. R. Etienne worked on the Propylon between 1989 and 1991. Klaros has been excavated by N. Şahin since 2001. In this study, 42 pieces of Hellenistic moldmade relief bowls commonly known as the "Megarian" bowls from the Pro-

pylon Sector of Apollon Klarios Sanctuary found in the last excavations are examined. The excavations of the Propylon Sector were made on the area between Propylon which is dated to the end of second century BC.-the beginning of the first century BC. and honorary monument of Polemaios which is in the northeast corner of Propylon is dated to the last quarter of second century BC.

The hemispherical moldmade relief bowls are examined as form, size, clay, glaze and types of decorations. There are 16 fragments of rim moldmade relief bowls. There is variation in the shapes of lip, the large amounts of material are in type of Delos. Most commonly color of clay is reddish yellow (5 YR 7/6; 5 YR 7/8, 7.5 YR 7/6), red (2.5 YR 5/6) and gray (2.5 Y 7/1, 2.5 YR 7/1, 5 Y 6/1, N7). The bowls are commonly covered with pure black glaze and also brown and orange are common.

The bowls are arranged in the catalogue according to type of decoration of the rim pattern and the wall. Seven types of decorations of rim pattern and two main types of decoration of wall appear on bowls. Main types of decorations of wall are floral compositions. There are only two fragments of figured scenes.

NOTLAR

* Dr. Işık Şahin, Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Balkan Yerleşkesi, Edirne/TÜRKİYE.

** Seramik çizimleri: Dr. F. Yılmaz ve I. Şahin.

Fotoğraflar: E. Taştēmür.

Propylon'da ilk kazılar 1913 yılında Th. Macridy ve Ch. Picard tarafından başlatılmıştır (Macridy.- Picard 1915, s. 33-52). 1989-1991 yıllarında R. Étienne *Propylon* çalışmalarını sürdürmüştür (Étienne -Varène 2004).

- 2 *Klaros* Kutsal Alanı IV. dönem kazıları 2001 yılında Prof. Dr. N. Şahin başkanlığında başlatılmıştır (Şahin ve diğerleri 2003, s. 81-90). Makalede incelenen seramikler, 2001-2004 yıllarında *Propylon* Sektörü Kazıları arkeolog E. Taştēmür, Z. Gökçe ve tarafından yürütülmüştür.
- 3 R. Etienne *Propylon*'u İÖ. 2. yüzyıl sonu-1. yüzyıl başına tarihlese de, bulunan seramiklerle İÖ. 1. yüzyılın ilk yarısının daha gerçekçi bir tarih olduğunu belirtmiştir (Étienne - Varène 2004, 65, seramikler için aynı eserde bkz R. Étienne ve I. Şahin. s. 153-159, Fig. 10A-10D, 156).
- 4 Robert 1992, 280-283, 1. 39.
- 5 R. Étienne *Tripylon*'un *Propylon* öncesi yapı olduğuna değinmiştir (Étienne - Varène 2004, 148.
- 6 Robert 1989. 11-62.
- 7 *Polemaios* Kolophon kentinin ünlü devlet adamı ve saygın kişilerindedir. Aristonikos ayaklanmasının bastırılmasından sonra, Roma yönetimi ile Kolophon arasındaki ilişkiyi sağlayan ve kentin yeniden özgür kalmasını sağlayan kişi olduğu bilinir. Anıtın yazıtlı kaidesi 1950 yılında L. Robert tarafından bulunmuş ve yayınlanmıştır (Robert 1989, 11). *Klaros Kharitler* Sunağı için bkz.: Şahin, I. 2008.
- 8 Şahin ve diğerleri 2003, 85, 86.

- 9 Şahin 2008, 210; Şahin ve diğerleri 2003, s. 86, çizim 2, resim 7; Samos'da da kutsal alanın girişinde yer alan benzer yapı için bk.; Walter 1965, 22-23, Abb. 16. Kutsal alanlardaki arınma gereçleri ve Klaros'daki bu yapının da ele alındığı makale için bkz.: Cevizoğlu 2008, 283-308.
- 10 Duvarlarında bulunan freskolardan yola çıkarak yapının ortada üstü açık bir alana ve beş kapalı mekana sahip olduğu saptanmıştır.
- 11 Şahin ve diğerleri 2004, s. 79, çizim 2, resim 6, 7.
- 12 Şahin ve diğerleri 2005, s. 297, 298, plan 5, resim 6.
- 13 Thompson 1934, 451.
- 14 Courby 1922, 279, Fig. 47, 2.
- 15 Courby 1922, 360-361.
- 16 Thompson 1934, 332, 457.
- 17 Edwards 1956, 90.
- 18 Grace 1963, 326.
- 19 Agora XXII, 9-13.
- 20 Finkielsztejn 2001, 191, tablo 18.
- 21 Rotroff 2006, 373.
- 22 Gürler 1994, 3, 4.
- 23 Gürler 2000, 420-421.
- 24 Kil renkleri Munsell Soil Color Chart, Baltimore 1975'e göre verilmiştir.
- 25 Agora XXII, 15-24.
- 26 Courby 1922, 354; Thompson 1934, 455; Agora XXII, 18.
- 27 Kyme I, 36.
- 28 Labraunda II, i, 1965, 21.

Agora XXII.

S.I. Rotroff, *Hellenistic Pottery. Athenian and Imported Moldmade Bowls. Athenian Agora XXII*, American School of Classical Studies, Princeton 1982.

Cevizoğlu, C. 2008.

"İonia'da Arınma Gereçleri: "Louterion, Pe-rirranterion, Asamynthos/Pyelos" Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı *Euergetes*, 1 cilt, Antalya, 283-308.

Corinth VII.3. G.R. Edwards, *Corinthian Hellenistic Pottery*, Princeton 1975.

Courby, F. 1922.

Les Vases Grecs a reliefs, Paris.

Delos XXXI.

Laumonier, A., *La ceramique hellenistique a reliefs*, 1, "Ateliers" ioniens, Paris 1978.

Delos XXVII.

L'îlot de la maison des comédiens, Paris 1970.

Dereboylu, E. 2001

Weissgrundige Keramik und hellenistische Reliefbecher aus dem Hanghaus 2 in Ephesos, F. Krinzing (Hrsg.) *Studien zur hellenistischen Keramik in Ephesos*, *ErghÖJh.* 2, 21-44.

Edwards, G. R. 1975.

Corinthian Hellenistic Pottery, *Corinth XII*, Princeton.

Edwards, G.R. 1956.

Five Years of Collecting Egyptian Art, 1951-56. Catalogue of an Exhibition held at the Brooklyn Museum, Brooklyn, New York.

Étienne, R.-Varène P. 2004.

Sanctuaire de Klaros L'Architecture, Éditions Recherche sur les Civilisations, Paris.

- Finkielsztejn, G. 2001.
Chronologie detaillee et revisee des eponymes amphoriques rhodiens, de 270 a 108 av. J.-C. Environ: Premier bilan (BAR-IS 990) Oxford.
- Grace, V.R. 1963.
"Notes on the Amphoras from the Koroni Peninsula" *Hesperia* 32, 319-334.
- Gürler, B. 2000.
"Yeni Kronolojik Veriler Işığında İonia Kalıp Yapımı Kaselerinin Bazı Serilerinin Değerlendirilmesi" *Belleten* LXIV, 240, s. 420-425.
- Gürler, B. 1994.
Metropolis'in Hellenistik Dönem Seramiği, Ege Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kyme I.
J. Bouzek - L. Jansova, "Megarian Bowls" in *Acta Universitatis Carolinae*, ed. J. Bouzek, Prague 1974, 13-76.
- Labraunda II, i.
P. Hellström, *Labraunda: Swedish Excavations and Researches II, i, Pottery of Classical and Later Date, Terracotta Lamps and Glass*, Lund 1965.
- Laumonier, A., 1977.
La céramique hellénistique à reliefs. Ateliers "ioniens", Délos XXXI, Paris.
- Macridy Th.- Picard, Ch. 1915.
"Foullies du hieron d'Apollon Clarios a Colophon" *BCH XXXIX*, s. 33-52.
- Mitsopoulos-Leon, V. 1991.
"Hellenistische Reliefbecher aus der Form ("Megarische Becher")", in *Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos. Kleinfunde. FIE IX 2/2*.
- Robert L. et J. 1992.
"Décret de Colophon pour un chresmologue de Smyrne appelé a diriger l'oracle de Claros » *BCH 116*, s. 279-291.
- Robert L. et J. 1989.
Claros I. Décrets Hellénistiques, 1, Paris.
- Rotroof, S.I. 2006.
"The Introduction of the Moldmade Bowl Revisited" *Hesperia* 75, 357-378.
- Schwabacher, W. 1941
"Hellenistische Reliefkeramik am Kerameikos" *AJA* 45, 182-228.
- Şahin, I. 2008.
"Cult of Kharites in Klaros" 1. Uluslararası Antik Dönemde Kehanet ve Apollon'un Anadolu Kültleri Sempozyum Bildirileri, *Arkeoloji Dergisi XII* (2008/2) EÜ. Ede. Fak. Yayınları, İzmir, s. 205-212.
- Şahin, N., ve diğerleri 2005.
"Klaros 2003" 26. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt, Ankara, s. 291-304.
- Şahin, N., ve diğerleri 2004.
"Klaros 2002 Yılı Kazı, Restorasyon ve Epigrafi Çalışmaları" 25. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt, Ankara, s. 73-86.
- Şahin, N., ve diğerleri 2003.
"Klaros 2001" 24. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2. cilt, s. 81-90.
- Tarsus I.
Jones, F.F. "The Pottery" in *Excavations at Gözlü Kule, Tarsus I, The Hellenistic and Roman Periods*, ed. Goldman, H., Princeton 1950, 149-296.
- Thompson H.A. 1934.
"Two Centuries of Hellenistic Pottery" *Hesperia* 3, Number 4, s. 311-480.
- Walter, H. 1965.
Das griechische Heiligtum, München.